

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ В.І.
ВЕРНАДСЬКОГО

Навчально-науковий інститут управління, економіки та природокористування
Кафедра індустрії гостинності та сталого розвитку

ЗАТВЕРДЖУЮ
Голова Приймальної комісії
В.П. Казарін
«26» 02 2021 р.

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН

для проведення фахового випробування для вступу на навчання за освітнім ступенем «магістр» спеціальності 103 «Науки про Землю» (освітня програма «Географія туризму та рекреації») на основі освітнього ступеня «бакалавр», «магістр» та ОКР «спеціаліст»

УХВАЛЕНО:

На засіданні кафедри
Індустрії гостинності та сталого розвитку
протокол № 12 від “27” січня 2021 р.
Зав. кафедри [signature] І.О. Петровська

Київ - 2021

Програма фахового випробування для вступу на навчання за освітнім ступенем «магістр» спеціальності: 103 «Науки про Землю» (освітня програма «Географія туризму та рекреації») на основі освітнього ступеня «бакалавр», «магістр» та ОКР «спеціаліст». – К.: ТНУ імені В.І. Вернадського, 2021. - 22с.

Укладачі:

Г. В. Анфімова – к.геол.н., доцент кафедри індустрії гостинності та сталого розвитку

С.В. Гапон – ст. викладач кафедри індустрії гостинності та сталого розвитку

Розглянуто та ухвалено на засіданні Вченої Ради Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського, протокол № 7 від «26» лютого 2021 р.

ЗМІСТ

I. Загальні положення	4
II. Організаційно-методичні рекомендації.....	5
III. Перелік питань з дисципліни	13
IV Список рекомендованої літератури	30
V Інтернет-ресурси програми з підготовки до вступних випробувань	32

I. Загальні положення

Програма фахового вступного екзамену за спеціальності 103 "Науки про Землю" призначена для абітурієнтів, що вступають до ТНУ імені В. І. Вернадського для здобуття освітньо-кваліфікаційного рівня "магістр".

Програма спрямована на організацію самостійної роботи абітурієнтів для підготовки до фахового вступного екзамену. У програмі детально роз'яснено порядок проведення екзамену, виділені критерії оцінювання.

Магістри повинні вміти детально і коректно аналізувати інформацію. Важлива і практична орієнтація даної підготовки. Продовження навчання в магістратурі є важливим кроком в кар'єрі студента. Магістерська підготовка повинна бути орієнтована на майбутню роботу.

Мета проведення вступних екзаменів для вступу на навчання за ступенем «магістр» – оцінити ступінь підготовленості абітурієнта до навчання за фахом у Таврійському національному університеті імені В. І. Вернадського. Перевірити ступінь засвоєння знань та вмінь студентів у галузі управління раціональним використанням природних ресурсів і охорони довкілля, а також екологічного, біосферного світогляду.

Завдання:

- визначити рівень набутих знань і умінь;
- оцінити сформованість комплексного, просторового, соціально орієнтованого уявлення про Землю та її екосистем різних просторових рівнів на основі краєзнавчого, регіонального та планетарного підходів;
- перевірити здатність застосовувати географічні знання та набуті уміння для аналізу природних, суспільних і господарських процесів, подій, явищ;
- встановити ступінь сформованості геоекологічних компетенцій, географічної культури.
- оцінка сформованості екологічного мислення студентів як основи природозберігаючого стійкого розвитку;
- оцінка глибини знань теоретичних і практичних аспектів сучасної екології,
- еволюції взаємовідносин людини й довкілля, структури природного середовища, особливостей біосфери, природних ресурсів
- оцінка вмінь та навичок застосування теорії та процедур управління охорони навколишнього природного середовища, екологічної безпеки та використання природних ресурсів

Програма відповідає Правилам прийому до ТНУ імені В. І. Вернадського.

II Організаційно-методичні рекомендації

Програма включає всі розділи програмних курсів з географії та екології відповідно до стандартних та академічних рівнів. Варто звернути увагу на вивченні питань біосфери, як відкритої системи, що здатна до саморегуляції. Основні складові біосфери. Круговорот речовин у біосфері: великий (геологічний) та малий (біотичний). Роль живих організмів у кругообігах речовин. Біотичний (малий) круговорот речовин та його значення для функціонування біосфери.

Історія розвитку біосфери та основний напрямок її природної еволюції. Біогеохімічні принципи В.І.Вернадського. Основні поняття про завдання й особливості основних напрямків біології, вірусології, мікробіології, ботаніки, зоології, генетики, антропології, цитології, біогеографії, біофізики, біохімії, агробіології. Основні екологічні (біоекологічні) закони. Структура та розвиток біосфери, поняття “ноосфера”. Значення зв'язків між елементами біосфери, роль біоти в розвитку екосистем планети. Вчення про екосистеми та ландшафтна екологія. Структура екосистем. Динаміка та еволюція екосистем, роль живих організмів у цих процесах. Стійкість екосистем до антропогенних навантажень і ландшафтно-екологічне прогнозування. Співвідношення понять “екосистема” та “біогеоценоз”. Основні теоретичні та прикладні завдання біогеоценології. Біогеоценотичний покрив і його роль. Динаміка біогеоценозів. Концепція середовища. Принцип єдності організму і середовища. Поняття “екологічний фактор”. Системи класифікації екологічних факторів. Принцип лімітуючих факторів (закон мінімуму Лібіха, закон толерантності Шелфорда). Класифікація організмів за їх відношенням до екологічних факторів (“екологічна валентність”). Системний підхід в біології. Концепція рівнів організації живої речовини. Визначення поняття “система”. Організм як функціональна система. Біологічні системи. Особливості структурно-функціональної організації біосистем надорганізмного рівнів інтеграції. Принцип ємерджентності. Основні структурні та динамічні характеристики біосистем. Популяційний рівень організації. Поняття про популяцію. Визначення поняття “популяція” фахівцями різних біологічних дисциплін. Структурні та динамічні популяційні характеристики. Ємерджентні популяційні показники. Функціональні популяційні параметри. Демографічна структура популяцій. Криві і рівняння росту популяцій.

У характеристиці екзамену визначено структуру тесту, час, відведений на його виконання, конкретизовано кількість та типи завдань, розміщених до екзамену, наведено схему нарахування тестових балів. Детальне ознайомлення з цією інформацією допоможе випрацювати власну стратегію ефективної роботи під час проходження екзамену.

Екзамен містить 5 питань. Максимальна кількість балів, яку можна набрати, правильно виконавши всі завдання – 200. На виконання екзаменаційної роботи відведено 2 години. Кожна правильна відповідь на одне питання дорівнює 40 балам, кожна неправильна - 0. Студент, який за сумою правильних відповідей набрав 100 балів і вище (до 200), вважається таким, що склав іспит. Абітурієнту забороняється користуватися будь-якими носіями інформації.

Перелік питань для підготовки до іспиту складається з основних блоків (виділені жирним шрифтом) та підблоків (виділені курсивом) для полегшення вибору підготовчої тематики випускниками.

Абітурієнт, що складає іспит, має знати та вміти:

Знати об'єкт та предмет вивчення географії, місце географічних дисциплін у системі наук, видатних дослідників території України. Розрізняти методи географічних досліджень Порівнювати та виділяти відмінності між джерелами географічних знань. Аналізувати зміни в уявленнях про форму, розміри та рухи Землі, географічні дослідження світу та України в різні історичні

епохи Оцінювати значення географічних відкриттів і досліджень у минулому і та на сучасному етапі розвитку.

Знати елементи градусної сітки карти, класифікацію карт, способи орієнтування на місцевості. Розрізняти зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку, картографічні проекції та види спотворень. Користуватися легендою карт, різними видами масштабу. Визначати на картах напрямки, прямокутні і географічні координати об'єктів, абсолютну та відносну висоту місцевості. Вимірювати відстані на картах за допомогою масштабу та градусної сітки. Оцінювати значення карт у житті і господарській діяльності людини.

Знати внутрішню будову Землі, особливості руху літосферних плит, будову материкової та океанічної земної кори, види корисних копалин за походженням, розташування основних форм рельєфу Мати просторове уявлення про сейсмічні пояси, різні форми поверхні суходолу та океанічного дна, їх географічне положення, та геологічний вік за загально-географічними та тематичними картами. Пояснювати вплив внутрішніх і зовнішніх процесів літосфери на формування рельєфу, закономірності розміщення основних форм рельєфу та родовищ корисних копалин. Оцінювати значення надр і рельєфу в житті та господарській діяльності людини, вплив на їхні зміни

Знати будову і склад атмосфери, компоненти погоди їх характеристику, кліматотворні чинники, просторове розташування кліматичних поясів та областей за кліматичною картою. Уміти розв'язувати задачі на визначення висоти Сонця над горизонтом, зміни температури та атмосферного тиску з висотою, абсолютної і відносної вологості повітря, читати графічні зображення(моделі) показників погоди Визначати типи клімату за кліматичними діаграмами Пояснювати причини та наслідки змін компонентів погоди та клімату, закономірності розподілу температури, атмосферного тиску й опадів на Землі; особливості атмосферної циркуляції та умови формування циклонів й антициклонів, постійні та сезонні вітри. дію кліматотворних чинників на формування типів клімату Аналізувати взаємозв'язки між компонентами погоди та клімату та причини їхніх добових і річних змін, наслідки цих змін для природи і людини в різних кліматичних поясах та областях. Прогнозувати погоду за описом місцевих ознак та синоптичною картою. Оцінювати вплив господарської діяльності людини на атмосферу та наслідки зміни клімату.

Знати частини Світового океану та вод суходолу, просторове розміщення найважливіших гідрографічних об'єктів за картою, властивості вод. Визначати за картою географічне положення водних об'єктів, падіння, похил, витрати води в річці. Розрізняти способи зображення вод суходолу на місцевості і на карті водні маси за їхніми характеристиками. Аналізувати схему світового кругообігу води, роль Світового океану в географічній оболонці; причини та наслідки рухів води в океані, річці, залежність напрямку і характеру течії річок від рельєфу, особливості живлення і режиму вод суходолу. Оцінювати роль води в природі та господарській діяльності людини, її вплив на зміни, що відбуваються в гідросфері Знати поняття «біосфера», «грунт», рослинність, тваринний світ, межі та складові біосфери. Порівнювати закономірності поширення ґрунтів і

живих організмів на Землі. Оцінювати вплив біосфери на інші оболонки, роль людини в біосфері. Знати суттєві ознаки понять «географічна оболонка», «природний комплекс», «географічний пояс», «природна зона». Розрізняти характеристики просторової організації географічної оболонки, компонентний склад природного комплексу. Виділяти особливості географічних поясів і природних зон, висотних поясів. Пояснювати загальні закономірності географічної оболонки: зміну часу, поширення стійких і рухомих ділянок земної кори та відповідних їм форм рельєфу, кругообігу речовин і енергії, цілісності, ритмічності. Аналізувати взаємодію компонентів природи у природному комплексі на суходолі та океані, наслідки взаємодії оболонок Землі. Оцінювати вплив загальних географічних закономірностей на життєдіяльність людини та людини на географічну оболонку. Знати предмет вивчення економічної та соціальної географії, її місце у системі географічних наук. Розрізняти методи географічних досліджень. Аналізувати зв'язок економічної та соціальної географії з іншими науками. Знати зміст понять: «природний приріст населення», «природний рух», «депопуляція», «еміграція», «імміграція», «сальдо міграції». Характеризувати особливості відтворення населення, демографічні процеси та демографічну політику держав. Аналізувати міграції та їх види; карту густоти населення, діаграми статевої і вікової структури населення. Знати зміст понять «місто», «село», «агломерація», «урбанізація», «субурбанізація», «система розселення». Характеризувати особливості становлення та розвитку агломерацій. Розрізняти системи розселення населення та функції міст. Аналізувати причини змін у системі розселення населення. Знати зміст понять: «трудові ресурси», «економічно активне населення», «зайнятість населення», «безробіття». Характеризувати причини змін у структурі зайнятості. Пояснювати причини і наслідки безробіття. Знати зміст понять: «географічне середовище», «ресурсозабезпеченість», «природокористування». Характеризувати взаємозв'язок і взаємовплив суспільства і природи. Оцінювати вплив нерационального природокористування на розвиток суспільства. Знати зміст понять: «господарство», «національний господарський комплекс», «міжнародний географічний поділ праці», «науково-технічна революція», «галузь», «міжгалузевий комплекс», «територіальна структура господарства». Розрізняти форми суспільної організації виробництва, значення та види інфраструктури. Визначати галузеву і територіальну структуру господарства. Оцінювати значення зовнішніх економічних зв'язків для розвитку господарства країни. Знати зміст понять: «валовий національний продукт», «національний доход». Аналізувати показники економічного розвитку країни. Оцінювати рівень якості життя країн із різними умовами розвитку господарства. Знати галузевий склад, структуру галузей, їх типи. Визначати сировинну базу, принципи та фактори розміщення галузей. Аналізувати особливості розвитку галузей промисловості. Оцінювати значення галузей у господарстві, задоволенні матеріальних і духовних потреб населення, наслідки впливу промисловості на довкілля. Знати галузеву і територіальну структуру сільського господарства. Визначати фактори та особливості розвитку рослинництва і тваринництва. Оцінювати причини і наслідки нестабільного розвитку сільськогосподарського виробництва. Знати

основні види транспорту, зміст понять «транспортний комплекс», «транспортний вузол», «вантажобіг», «пасажиробіг». Аналізувати техніко-економічні особливості різних видів транспорту. Визначати роль різних видів транспорту в розвитку господарства країни. Знати кількість населення в Україні, країни з найбільшою українською діаспорою. Характеризувати процес заселення території України в минулому, територіальні відмінності. Аналізувати причини зміни кількості та нерівномірного розміщення населення в різні історичні періоди. Розраховувати природний приріст, сальдо міграцій. Знати національний склад населення України, етнографічні групи. Основні релігійні громади України. Аналізувати особливості національного складу населення в різних регіонах України, секторні та стовпчикові діаграми національного складу населення. Визначати на карті розміщення корінних народів та національних меншин. Знати міста-мільйонери та інші найбільші міста. Розрізняти типи міст за розмірами та за функціями. Аналізувати особливості розміщення міських агломерацій, сільських поселень їх соціальні проблеми. Знати: географію трудових ресурсів України. Оцінювати значення інтеграційних процесів та процесів глобалізації на розвиток країн світу.

III. Перелік питань з дисципліни та список літератури для підготовки до вступних випробувань

I Загальна географія

1.1. Географія як наука, розвиток географічних досліджень.

1. Об'єкт та предмет вивчення географії.
2. Місце географічних дисциплін у системі наук.
3. Джерела географічних знань.
4. Методи географічних досліджень.
5. Розвиток уявлень про форму, розміри та рухи Землі.
6. Найвизначніші географічні відкриття, видатні мандрівники.
7. Географічні дослідження світу та України в різні історичні епохи.
8. Вітчизняні вчені-географи.
9. Сучасні географічні дослідження та їх значення.

1.2. Способи зображення Землі

1. Зображення земної поверхні на малюнку, плані, карті, глобусі, аерофотознімку та космічному знімку.
2. Поняття «план місцевості», «географічна карта», «топографічна карта», «азимут».
3. Картографічні проекції та спотворення.
4. Елементи градусної сітки.
5. Легенда карт.
6. Види масштабу.
7. Класифікація карт.
8. Топографічні карти та їх практичне використання.
9. Визначення напрямків географічних координат об'єктів, абсолютної та відносної висоти місцевості, глибини морів і океанів.
10. Способи вимірювання відстаней на різних географічних і топографічних картах.

11. Орієнтування на місцевості за місцевими ознаками.

12. Значення карт у житті людини

1.3 Літосфера та рельєф

1. Внутрішня будова Землі.
2. Поняття «земна кора», «літосфера», «літосферна плита», «тектонічні структури», будова та типи земної кори, породи та мінерали що її складають.
3. Геологічне літопислення, геологічний вік, геохронологічна таблиця.
4. Внутрішні процеси в літосфері.
5. Рухи літосферних плит.
6. Походження материків і океанів.
7. Вулкани та землетруси, райони їх поширення.
8. Зовнішні сили, що змінюють земну поверхню.
9. Корисні копалини їх класифікація за походженням.
10. Основні форми земної поверхні: гори і рівнини.
11. Рельєф дна Світового океану.

12. Значення рельєфу в господарській діяльності людини та вплив діяльності людини на рельєф.

1.4. Атмосфера та клімат

1. Поняття «атмосфера», її склад та будова, значення.
2. Сонячна радіація та її розподіл в атмосфері й на земній поверхні.
3. Теплові пояси та їх межі (тропіки і полярні кола).
4. Температура земної поверхні та повітря, її зміни з висотою і розподіл залежно від кута падіння сонячних променів.
5. Атмосферний тиск його вимірювання.
6. Основні пояси атмосферного тиску Землі.
7. Загальна циркуляція атмосфери. Постійні вітри.
8. Циклони й антициклони.
9. Сезонні та місцеві вітри.
10. Вода в атмосфері.
11. Вологість повітря.
12. Хмари.
13. Атмосферні опади та їх утворення.
14. Розподіл опадів на поверхні земної кулі.
15. Повітряні маси й атмосферні фронти.
16. Поняття «клімат».
17. Кліматичні пояси та області.
18. Кліматична карта.
19. Залежність клімату від широти місцевості, морських течій, близькості до морів, рельєфу, антропогенного впливу.
20. Погода, добові та сезонні коливання її метеорологічних елементів.
21. Спостереження за погодою та її прогнозування.
22. Вплив клімату та погоди на господарську діяльність

1.5. Гідросфера

1. Поняття «гідросфера» та її основні частини.
2. Світовий океан та його частини: океани, моря, затоки, протоки.
3. Суходіл в океані.
4. Властивості вод Світового океану та причини її неоднорідності.
5. Водні маси.
6. Рух води в Світовому океані.
7. Морські течії.
8. Води суходолу.
9. Річка та її частини.
10. Елементи річкової долини.
11. Річкові басейни.
12. Живлення та режим річок.
13. Озера, їх походження.
14. Болота.
15. Льодовики, багаторічна мерзлота.
16. Підземні води. Джерела. Штучні водойми.

17. Використання Світового океану та вод суходолу в господарській діяльності людини

1.6. Біосфера

1. Поняття «біосфера», її складові та межі.
2. Ґрунти, їхні властивості та відмінності.
3. Рослинність суходолу і океану.
4. Тваринний світ суходолу і океану.
5. Вплив біосфери на інші оболонки.
6. Вплив людини на біосферу.
7. Охорона біосфери.

1.7 Географічна оболонка Загальні закономірності природи Землі

1. Поняття «географічна оболонка».
2. Загальні закономірності географічної оболонки: цілісність, кругообіг речовин та енергії, ритмічність, комплексність.
3. Зональні та азонаньні природні комплекси.
4. Зміна природних комплексів під впливом господарської діяльності людини.

II. Географія материків і океанів

1. Значення та завдання курсу «Географія материків і океанів».
2. Поняття «материк» і «частина світу».
3. Основні географічні закономірності розвитку природи Землі: закономірності формування рельєфу, клімату, географічних поясів та природних зон.
4. Формування зональних та азонаньних природних комплексів на материках

2.1. Океани: Тихий океан, Атлантичний океан, Індійський океан, Північний Льодовитий океан

1. План характеристики природного комплексу океану.
2. Особливості фізико-географічного положення океанів.
3. Історичні відомості про освоєння та дослідження різних частин Світового океану.
4. Геологічна будова та рельєф дна океанів.
5. Характерні риси клімату.
6. Властивості водних мас та океанічні течії.
7. Своєрідність органічного світу океанів.
8. Природні ресурси океанів та їх використання.
9. Проблема забруднення океанічних вод

2.2. Материка: Африка

1. План географічної характеристики материка.
2. Особливості фізико-географічного положення.
3. Основні елементи берегової лінії.
4. Дослідження та освоєння. Геологічна будова.
5. Основні форми рельєфу материка.
6. Корисні копалини та закономірності їх розміщення на материках.

7. Загальні особливості клімату.
8. Кліматичні пояси і типи клімату.
9. Води суходолу: головні річкові системи, озера, басейни підземних вод, їх гідрологічні особливості.

10. Природні зони та закономірності їх розміщення.
11. Особливості ґрунтового, рослинного покриву та тваринного світу.
12. Найбільші національні парки. Населення.

2.3. Австралія

1. Своєрідність географічного положення материка.
2. Історія відкриття і дослідження.
3. Форми рельєфу та корисні копалини Австралії.
4. Загальні особливості клімату
5. Кліматичні пояси та типи клімату Австралії.
6. Води суходолу.
7. Природні зони.
8. Своєрідність і унікальність органічного світу материка.
9. Населення, його склад та розміщення.

2.4. Південна Америка

1. Особливості фізико-географічного положення.
2. Дослідження і освоєння материка.
3. Геологічна будова.
4. Основні форми рельєфу.
5. Закономірності поширення родовищ корисних копалин.
6. Своєрідність клімату материка.
7. Кліматичні пояси і області.
8. Вплив клімату на формування і розподіл вод суходолу.
9. Найбільші річки та озера.
10. Природні зони.
11. Ґрунти, рослинний покрив та тваринний світ.
12. Висотна поясність в Андах.
13. Зміна природних комплексів людиною.
14. Походження та формування сучасного населення, його расовий склад та розміщення.

2.5. Антарктида

1. Своєрідність географічного положення материка.
2. Відкриття Антарктиди та сучасні наукові дослідження материка.
3. Міжнародне співробітництво у дослідженні природних умов і природних ресурсів.
4. Українська дослідна станція «Академік Вернадський».
5. Географічна будова та рельєф поверхні.
6. Кліматичні умови.
7. Рослинний і тваринний світ.
8. Природні ресурси та їх охорона.

2.6. Північна Америка

1. Фізико-географічне положення материка.

2. Історія відкриття та освоєння
3. Північної Америки.
4. Геологічна будова та основні форми рельєфу материка.
5. Роль давнього зледеніння у формуванні сучасного рельєфу.
6. Корисні копалини, закономірності їх поширення.
7. Кліматичні пояси і типи клімату.
8. Води суходолу.
9. Основні річкові системи.
10. Найбільші озера, їх походження.
11. Особливості розміщення природних зон.
12. Ґрунти, рослинний покрив і тваринний світ.
13. Висотна поясність Кордильєр.
14. Природоохоронні території.
15. Найвідоміші національні парки.
16. Особливості заселення Північної Америки.
17. Населення, його расовий і етнічний склад.

2.7. Євразія

1. Фізико-географічне положення материка.
2. Особливості берегової лінії Євразії.
3. Історія відкриття і дослідження окремих територій материка.
4. Геологічна будова.
5. Давні материкові зледеніння.
6. Сейсмічно активні області.
7. Основні форми рельєфу материка.
8. Найбільші рівнини і гори.
9. Корисні копалини, закономірності їх походження.
10. Особливості формування клімату, кліматичні пояси і типи клімату.
11. Внутрішні води.
12. Найбільші річки та озера.
13. Багаторічна мерзлота.
14. Сучасне зледеніння.
15. Природні зони.
16. Особливості їх розміщення на території материка.
17. Ґрунти, рослинний покрив і тваринний світ природних зон. Висотна поясність у горах материка.
18. Зміна природи людиною.
19. Населення.
20. Расовий та етнічний склад.
21. Розміщення населення на материку.

2.8. Земля – наш спільний дім

1. Взаємодія людини і природи.
2. Природні ресурси материків і океанів, їх класифікація.
3. Зміна взаємозв'язків між компонентами природи під впливом господарської діяльності людини.
4. Порушення рівноваги в природних комплексах материків та океанів.

5. Проблема забруднення навколишнього середовища.
6. Види забруднення, основні джерела їх надходження.
7. Природоохоронні території.
8. Міжнародні організації з охорони природи

III. Фізична географія України

3.1. Географічне положення, формування території України. Загальні відомості про Україну.

1. Формування території, сучасні розміри, адміністративно-територіальний поділ.

2. Географічне положення, кордони, розташування території України стосовно

годинних поясів.

3. Місце України на політичній та економічній карті світу.

4. Господарська оцінка економіко-географічного положення

3.2 Рельєф, тектонічна, геологічна будова, мінеральні ресурси

1. Основні риси рельєфу: низовини, височини, гори.

2. Тектонічні структури, їх будова та рухи.

3. Особливості геологічної будови території України.

4. Геоморфологічна будова.

5. Чинники виникнення несприятливих геологічних і геоморфологічних процесів та шляхи запобігання їм.

6. Мінерально-сировинні ресурси та їх класифікація.

7. Закономірності поширення, характеристика та господарська оцінка паливних, рудних і нерудних корисних копалин

3.3. Кліматичні умови та ресурси

1. Основні кліматотворні чинники.

2. Загальні риси клімату.

3. Типи повітряних мас.

4. Розподіл температури повітря і опадів на території України.

5. Основні кліматичні показники.

6. Сезонні особливості клімату.

7. Причини виникнення і наслідки дії небезпечних метеорологічних явищ на території країни, їх поширення.

8. Кліматичні ресурси.

9. Метеоспостереження, прогнози погоди.

3.4. Внутрішні води та водні ресурси

1. Загальні гідрологічні особливості території України.

2. Поверхневі води, особливості їх формування і розподілу.

3. Основні річкові басейни.

4. Канали. Болота, їх типи і поширення.

5. Озера і водосховища. Підземні води.

6. Несприятливі гідрологічні явища і заходи запобігання їм.

7. Водні ресурси України, шляхи їх раціонального використання і охорони

3.5. Ґрунти, рослинний покрив, тваринний світ

1. Ґрунтовий покрив. Умови ґрунтоутворення, властивості, основні генетичні типи ґрунтів, закономірності їх поширення.
2. Карта ґрунтів України. Господарське використання ґрунтів.
3. Земельні ресурси України.
4. Охорона земельних ресурсів.
5. Різноманітність видового складу рослинності, закономірності поширення рослинності.
6. Рослинні комплекси лісів, степів, луків.
7. Рослинні ресурси, їх охорона і відтворення. Зелена книга України.
8. Різноманітність видового складу тварин.
9. Фауністичний склад лісів, степів, луків, боліт, водойм, Українських Карпат і Кримських гір.
10. Тваринні ресурси, заходи з їх охорони і відтворення.
11. Червона книга України.
- 3.6. *Природно-територіальні комплекси*
1. Умови розвитку й характерні риси природних комплексів.
2. Взаємодія чинників і компонентів ПТК.
3. Ландшафти та їх класифікація.
4. Фізико-географічне районування України, його наукове і практичне значення
5. Мішані та широколистяні ліси. Лісостеп.
6. Степ. Господарська характеристика природних зон, проблеми використання природних ресурсів й охорони природи.
7. Українські Карпати. Кримські гори.
8. Природно-господарська характеристика гірських областей, проблеми використання ресурсів й охорони природи.
9. Чорне та Азовське моря.
10. Природно-господарська характеристика морів , проблеми використання ресурсів та охорони природи

3.4 Використання природних умов і ресурсів та їх охорона

1. Геоекологічна ситуація.
2. Основні забруднювачі навколишнього середовища.
3. Вплив геоекологічної ситуації на населення.
4. Природоохоронні заходи.
5. Законодавчі акти про природно-заповідний фонд.
6. Категорії природно-заповідного фонду.
7. Природоохоронні комплекси. Національна екологічна мережа.
8. Моніторинг навколишнього середовища

IV. Загальні положення економічної та соціальної географії

4.1 Економічна та соціальна географія як наука.

1. Предмет економічної та соціальної географії.
2. Економічна та соціальна географія в системі географічних наук.
3. Зв'язок економічної та соціальної географії з іншими науками.
4. Методи економіко-географічних досліджень.

4.2. Кількість, розміщення, статеві і вікова структури населення

1. Поняття “природний рух населення”.
2. Відтворення населення.
3. Демографічні процеси і демографічна політика.
4. Механічний рух (міграції) населення.
5. Поняття “еміграція”, “імміграція”, “міграція”, “сальдо міграції”.
6. Внутрішні і зовнішні міграції.
7. Міграційні процеси і міграційна політика держав.
8. Статеві-віковий склад населення, його наслідки.

4.3. Загальна характеристика господарства

1. Поняття про господарство і національний господарський комплекс.
2. Міжнародний географічний поділ праці (МГПП).
3. Поняття “НТР” та її основні риси.
4. Галузева структура господарства. Поняття “галузь” і “міжгалузовий комплекс”.
5. Форми суспільної організації виробництва.
6. Інфраструктура, її види.
7. Поняття про територіальну структуру господарства.
8. Значення зовнішніх економічних зв’язків у господарстві країни.

4.4 Економічний потенціал

1. Показники соціально-економічного розвитку.
2. Валовий національний продукт, національний доход.
3. Показники якості життя.

4.5. Промисловість

1. Промисловість як сфера матеріального виробництва.
2. Галузева структура паливної промисловості.
3. Сировинна база.
4. Вугільна промисловість.
5. Нафтова промисловість.
6. Нафтопереробна промисловість.
7. Газова промисловість.
8. Електроенергетика як складова ПЕК.
9. Основні типи електростанцій.
10. Енергосистема Альтернативні способи одержання енергії.
11. Чорна металургія.
12. Сировинна база.
13. Чинники розміщення.
14. Кольорова металургія. Склад і сировинна база.
15. Чинники розміщення підприємств галузі.
16. Роль машинобудування у господарстві держави.
17. Структура галузі. Міжгалузові та внутрішньогалузові зв’язки. Ч
18. Чинники розміщення: наукоємні, трудомісткі і металомісткі галузі.
19. Хімічна промисловість, її галузева структура.
20. Природно-сировинна база хімічної промисловості і використання відходів.

21. Структура та значення лісової та деревообробної промисловості, особливості її розміщення.

22. Целюлозно-паперове і лісохімічне виробництво. Галузева структура промисловості будівельних матеріалів.

23. Чинники розвитку і розміщення.

24. Сировинна база.

25. Галузева структура легкої промисловості. Чинники її розміщення.

26. Галузевий склад харчової промисловості.

27. Чинники розміщення галузей.

V. Економічна і соціальна географія України

5.1. Кількість, розміщення, статеві і вікові структури населення

1. Заселення території України.

2. Кількість, розміщення, статеві і вікові структури населення.

3. Територіальні чинники розміщення та густоти населення.

4. Природні й економічні умови, які впливають на основні показники розміщення населення.

5. Природний рух населення.

6. Демографічна ситуація.

7. Міграція населення, її види та причини.

8. Українська діаспора та причини її виникнення

5.2. Загальна характеристика господарства, економічний потенціал

1. Основні риси структури господарства.

2. Сучасні проблеми розвитку та територіальної організації господарства.

3. Розвиток ринкової інфраструктури в Україні

5.3. Промисловість

1. Загальна характеристика розвитку та розміщення промисловості.

2. Галузева структура, спеціалізація

3. Сучасні проблеми і перспективи розвитку та розміщення промисловості.

4. Паливна промисловість. Структура, місце і роль у господарстві.

5. Вугільна промисловість.

6. Райони видобутку бурого і кам'яного вугілля.

7. Проблеми і перспективи розвитку.

8. Нафтова і газова промисловість.

9. Основні райони нафто і газовидобутку.

10. Центри нафтопереробного виробництва.

11. Торф'яна, горючесланцева промисловість.

12. Електроенергетика, її структура, розвиток і розміщення основних типів електростанцій, ліній електропередач.

13. Екологічні проблеми розвитку паливної промисловості та електроенергетики. Енергозбереження, альтернативні джерела енергії.

14. Металургійна промисловість. Структура, місце і роль у господарстві. Чинники розвитку та розміщення. Сировинна база.

15. Географія чорної металургії.

16. Кольорова металургія.

17. Основні галузі та їх розміщення.
  18. Проблеми й перспективи розвитку металургійної промисловості
  19. Машинобудівна та металообробна промисловість.
  20. Значення, місце і роль у господарстві.
  21. Структура галузі і принципи розміщення окремих виробництв: важкого, сільськогосподарського, транспортного, електротехнічного та ін.
  22. Територіальна організація машинобудування. Проблеми і перспективи розвитку.
  23. Хімічна промисловість. Значення, місце і роль галузі. Сировинна база. Галузева структура хімічної промисловості.
  24. Географія окремих виробництв хімічної промисловості. Проблеми і перспективи розвитку.
  25. Лісова промисловість. Структура і значення.
  26. Лісове господарство (лісозаготівля).
  27. Основні райони заготівлі лісу, проблеми відтворення і раціонального використання лісових ресурсів.
  28. Деревообробна промисловість. Целюлозно паперове та лісохімічне виробництво.
  29. Географія виробництв лісової промисловості, проблеми і перспективи розвитку
  30. Промисловість будівельних матеріалів. Структура і значення. Чинники розвитку і розміщення. Сировинна база.
  31. Географія цементного виробництва
  32. Легка промисловість.
  33. Художні промисли. Структура, принципи розміщення.
  34. Географія текстильної (бавовняної, вовняної, лляної і шовкової), швейної та трикотажної, шкіряно-взуттєвої промисловості. Основні центри художніх промислів.
  35. Харчова промисловість. Галузева структура, особливості спеціалізації, принципи розміщення і географія. Проблеми і перспективи розвитку.
- 5.4. Транспорт і зовнішньоекономічні зв'язки України
    1. Основні види транспорту, їх характеристика. Особливості розміщення.
    2. Географія перевезень.
    3. Залізнична мережа України.
    4. Автомобільний транспорт, найважливіші автомагістралі. Трубопровідний транспорт, транзитні шляхи транспортування нафти і газу.
    5. Водний транспорт, морські і річкові порти.
    6. Повітряний транспорт.
    7. Зовнішньоекономічні зв'язки України.

VI Економічна та соціальна географія світу

6.1. Сучасна політична карта світу

1. Етапи формування політичної карти світу.
2. Типологія країн. Показники, що визначають рівень економічного розвитку країн.

3. Форми правління й адміністративно-територіальний устрій країн.
4. Сучасна політична карта Європи, Азії, Африки, Америки, Австралії й Океанії.

5. Міжнародні організації.

6. 2. Населення

1. Кількість населення світу та його динаміка.
2. Етнічний (національний) склад населення.
3. Найчисленніші народи і мовні сім'ї.
4. Релігії народів світу.
5. Нерівномірність розміщення населення на Землі.
6. Міське населення.
7. Агломерації, мегалополіси.
8. Процеси урбанізації
9. Сільське населення світу
10. Міграційні процеси.
11. Трудові ресурси та зайнятість населення в різних сферах господарства країн та регіонів світу.

6.3. Глобальні проблеми людства

1. Виникнення і суть глобальних проблем людства.
2. Найважливіші проблеми сучасності: демографічна, екологічна, енергетична, продовольча, бідності, війни і миру, освоєння ресурсів Світового океану та шляхи їх розв'язання.

VII Геоєкологія

7.1. Загальні геоєкологічні питання

1. Ландшафтознавство серед наук, його методологічне і практичне значення
2. Природні територіальні (географічні) комплекси (ПТК) і геосистеми
3. Основні поняття вчення про геосистеми
4. Ландшафт. Різні трактування терміна «ландшафт»
5. Структура і функціонування ландшафтних комплексів.
6. Формування ландшафтів.
7. Принципи класифікації ландшафтів.
8. Вертикальна структура геосистем.
9. Морфологічна структура ландшафтних систем.
10. Горизонтальна структура геосистем.

VII Техноєкологія

8.1. Техноєкологія. Історія розвитку

1. Теоретичні основи техноєкології.
3. Основні положення техноєкології.
3. Проблеми техноєкології.
4. Види технічної діяльності людини.
5. Основні технологічні процеси.
6. Антропогенний вплив на геологічне середовище.

7. Основні типи промислових забруднень.
8. Основні типи енергетичних забруднень.

IV Список рекомендованої літератури

1. Агаркова Н.В., Качинський А.Б., Степаненко А.В. Регіональний вимір екологічної безпеки України з урахуванням загроз виникнення техногенних і природних катастроф. - Київ, 1996. - 74 с.
2. Агнесс П. Ключи к экологии.- Л.: Гидрометеиздат.1982,- 95 с.
3. Андрейцев В.И., Пустовойт М.А., Калиновський С.В. Екологічна експертиза.К.:Урожай, 1992,- 208 с.
4. Андрейцев В.І. Екологічне і земельне право України. - К.: Юрінком Інтер, 1998.-272 с.
5. Андрейцев В.І.Екологічне право:Курс лекцій,- К.:Вентурі, 1996.- 208 с.
6. Беккер А.А., Агаев Т.Б. Охрана и контроль загрязнения природной среды. -Л.: Гидрометеиздат. 1989. - 288 с.
7. Бигон М., Харпер Дж., Таусенд К. Экология: в 2-х томах. - М.-: Мир, 1989. - Т. 1 .- 667 с .- Т.2 .-477 с.
8. Білявський Г.О., Падун М.М., Фурдуй Р.С. Основи загальної екології,- К.:Либідь, 2004,- 368 с.
9. Вернадский В.И. Биосфера- М.: Мысль. 1967,- 376 с.
10. Галай И. П. Словарь по физической географии / И. П. Галай, Е. И. Галай. – Минск: Белорусская ассоциация "Конкурс", 2013. – 175 с.
11. Гиляров А.М. Популяционная экология: Учебное пособие,- М.: 1990.- 187 с.
12. Гирусов Э.В. и др. Экология и экономика природопользования. - М.: Закон и право. ЮНИТИ, 1998.-455 с.
13. Гирусов Э.В., Бобылев С.П., Новосьолов А.Л., Чепурных Н.В. Екологія й економічні основи екології. М.: ЮИИТИ, 1998.
14. Голуб А.А., Струхова Е.Б. Экономические методы управления природопользованием,- М.:Наука, 1993,- 136 с.
15. Голубець М. А. Середовищезнавство (інвайроментологія). - Львів: Манускрипт, 2010 .- 176 с.
16. Дьяконов К.Н., Дончева А.В. Экологическое проектирование и экспертиза: Учебник для вузов. -М.:Аспект Пресс, 2005. - 384с.
17. Екологія: Базовий підручник для вузів / Під ред. О.С. Пахомова /Бобильов Ю.П., Бригадиренко В.В..та ін./ - Харків. «Фоліо», 2014. -668 с.
18. Створення екологічної мережі. Хрестоматія/ Укладачі О.С. Пахомов. В.В.Бригадиренко,- Д.: ДНУ. 2005,- 379 с.
19. Законодавство України у галузі охорони навколишнього середовища. Ч. 2
20. Охрана водних экосистем. Хрестоматія/ Укладачі О.С. Пахомов, В.В.Бригадиренко.- Д.: ДНУ, 2005.- 255 с
21. Казначеев В.П. Очеркитеории и практики экологиичеловека.- М.: Наука. 1983,- 262 с.
22. Киселев В.Н. Основыэкологии. - Мн.: Універсітэцкае, 1998. - 367.
23. Коптюг В.А. Людство перед вибором. Порядок денний на XXI століття.// ЭКО - 1992-№ 10.

24. Кучерявий В.П. Екологія. /В. П. Кучерявий/– Львів: Світ, 2000. — 480 с.
25. Мазур И.П., Молдованова О.И. Введение в инженерную экологию,- М.: Наука. 1989.-375 с.
26. Майр Э. Популяции, виды и эволюция,- М.: Мир. 1974,- 460 с.
27. Медоуз Д. Х.. Медоуз Д. Л.. Рэндерс Й., Беренс В. В. Межі росту. Видавництво Московського університету, Москва, 1991.
28. Методологические проблемы экологии человека.-Новосибирск: Наука, 1998,- 139 с.
29. Мовчан В.Н. Введение в экологию человека: Учебное пособие.-С.-Пб.:С.- Петерб. Ун-т. 1997,- 120 с.
30. Моггаран Э. Экологическое разнообразие и его измерение,- М.: Мир. 1992.- 184 с.
31. Небель Б. Наука об окружающей среде,- В 2-х т. М.: Мир, 1993,- Т.1-320 с., Т.2.- 42- с.
32. Нестеров Г.И.М., Апаев Н.М. Рыночная экология. - М.: ЮНИТИ, 1996. - 209 с.
33. Нестеров П.М., Нестеров А.П. Экономика природопользования и рынок. - М.: Закон и право. ЮНИТИ, 1997. -4 1 0 с.
34. Новиков И.В. Экология, окружающая среда и человек. - М.: Агентство «ФАИР», 1998.-320 с.
35. Норт К. Основы экологического менеджмента. (Введения в экологию промышленного производства). М.: Прем'єр, 1994.
36. Пахомова Н. В., Рихтер К. К. Экономические основы экологии и экологический менеджмент. Видавництво С.-Петербурзького університету, С.-Петербург, 1999.
37. Пестель Э. За пределами роста. М.: Прогрес, 1988.
38. Пианка Э. Эволюционная экология.- М.: Мир, 1981.- 400 с.
39. Радкевич В.А. Экология. - Мн.: Высшая школа. 1998. - 159 с.
40. Реймерс Н.Ф. Природопользование: словарь-справочник.- М.: Учебное пособие .- М.: МГУ, 1989 48 с.
41. Словник найуживаніших термінів з екології, біотехнології і біоенергетики / М.Д. Мельничук, В.А. Гайченко, І.П. Григорюк и др. - К.: Вид. НУБІІ України, 2009. -293 с.
42. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.Н., Білявський Г.О. та ін. Екологічне управління/ Підручник .- К.: «Либідь», 2004. - 432 с.

V Интернет-ресурси програми з підготовки до вступних випробувань

1. Національна бібліотека імені В.І.Вернадського: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/>
2. <http://testportal.gov.ua>
3. <http://mon.gov.ua>
4. <http://svit.ukrinform.ua/>
5. <http://www.lvtest.org.ua/>
6. <http://www.gisintnu.com/>